

DE CE UN DISCURS DE URĂ ESTE O PROBLEMĂ PENTRU NOI CA SOCIETATE, DACĂ NU ÎL REGĂSIȚI ÎN „BULA” DVS. INFORMAȚIONALĂ?

IRINA COROBCENCO

Expertă în Monitorizarea și Combaterea Discursului de Ură

De ce un discurs de ură este o problemă pentru noi ca societate, dacă nu îl regăsiți în „bula” dvs. informațională?

V-ați întrebat vreo dată ce este „discursul de ură” și ce treabă avem noi, fie că ne trăim viața în „bule de prieteni și informaționale” în spațiul public, fie în mediul online, cu acesta? Fie că ați răspuns cu „Desigur că da” sau „Nu”, ne-am gândit să includem în acest articol câteva informații care să lărgescă bula dvs. informațională despre ce se întâmplă în Republica Moldova la acest capitol. Ce este un discurs de ură, care sunt consecințele acestuia, cum este sancționat acest tip de discurs la nivel național și ce putem face pentru a preveni și a combate acest fenomen?

Deci să le luăm pe rând.

Adama Dieng, Raportorul Special al Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea genocidului spunea că „Holocaustul nu a început cu camerele de gazare. Holocaustul a început cu discursul de ură.” și avea dreptate. Toate actele de genocid din lume, inclusiv pe teritoriul actual al Republicii Moldova, au avut la bază ideologii de superioritate rasială, promovarea prejudecăților și stereotipurilor, marginalizarea și stigmatizarea unor grupuri sociale și, desigur, mesaje publice, inclusiv de la nivelul reprezentanților oficiali, care justificau, promovau, răspândeau și incitau la ură, discriminare și violență.

De exemplu, primul genocid al secolului al XX-lea a avut loc în perioada **1915-1923** și ne referim la genocidul armean. Acesta a reprezentat exterminarea fizică a populației armenice creștine din Imperiul Otoman. La începutul anilor 1900, în Imperiul Otoman multiethnic locuiau aproximativ 1,5 milioane de armeni. În timpul genocidului, prin omoruri în masă și din cauza cruzimii sistematice, a foametei, a deportărilor, a lipsei de adăpost etc., au fost uciși cel puțin 664.000 de armeni.

Discursul de ură a jucat un rol central în alimentarea și justificarea genocidului armean, reprezentând, de fapt, o „armă” în mâinile guvernului turc și a propagandei, care a avut drept scop mobilizarea maselor împotriva comunității armenice. Presa

otomană din acea perioadă, controlată de Partidul Unității și Progresului, a fost unul dintre instrumentele principale care au răspândit discursul de ură. Ziarele și publicațiile vremii erau pline de articole și editoriale¹ care denigrau și demonizau armenii, descriindu-i drept trădători, dușmani ai statului și inamici ai islamului. Aceste mesaje toxice au fost preluate și răspândite de masele populare pentru a justifica represiunea și violența împotriva armenilor.

În perioada **1933-1945**, în toată Europa a avut loc Holocaustul – persecuția sistemică sprijinită de stat, anihilarea și exterminarea unui număr mare de membri ai comunității evreiești, persoane de etnie romă, membri ai cultului „Martorii lui Iehova”, persoane homosexuale și persoane cu dizabilități de către Germania nazistă, precum și de către aliații și colaboratorii săi. Datele cercetărilor istorice arată că în perioada Holocaustului au fost uciși 6 milioane de evrei, 3 milioane de polonezi, 500 de mii de sinti și roma, peste 15 mii de homosexuali, persoane cu dizabilități și membrii ai cultului creștin „Martorii lui Iehova” prin maltratare, împușcare și gazare în masă în centre de ucidere special concepute.

Exterminarea evreilor și romilor în perioada Holocaustului a avut loc și pe actualul teritoriu al Republicii Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană. Pe teritoriul Basarabiei, primul și cel mai mare ghetou a fost înființat la Chișinău.² În august 1941, au fost create 49 de tabere și ghetouri,

¹ <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/the-armenian-genocide-1915-16-overview>

² <https://historia.ro/sectiune/general/ghetouri-si-lagare-in-perioada-1941-1943-din-578857.html>

inclusiv la Secureni, Edineț, Mărculești, Vertiujeni etc.³ Astfel, din cei peste 50 de mii de evrei care locuiau în Chișinău, în anul 1897, în 1942, după lichidarea ghetoului, au rămas 86 de evrei. Mulți dintre aceștia au fost trimiși în lagărele din regiunea transnistreană, unde, conform cercetărilor istorice, au murit între 105 și 121 de mii de evrei basarabeni, bucovineni, din Vechiul Regat și din sudul Transilvaniei și alți între 150 de mii și 180 de mii de evrei ucraineni.⁴ Romii sedentari au fost deportați cu trenurile, iar cei nomazi au fost forțați să ajungă în regiunea transnistreană cu propriile căruțe. Din 240 de mii de romi deportați au supraviețuit 140 de mii.⁵

În primăvara anului **1994**, în Rwanda, o țară din Africa Centrală, cu o populație de circa 13,7 milioane de oameni, a început unul dintre cele mai teribile masacre din istorie, cunoscut ca genocidul din Rwanda. Genocidul a durat trei luni, fiecare zi dintre care a provocat moartea a circa 10 000 de persoane. În lunile care au precedat genocidul, discursul de ură a fost intensificat de către liderii politici și mass-

media. Radiourile și ziarele au fost folosite ca instrumente de propagandă pentru a manipula și a incita mulțimea hutu împotriva minorității tutsi. Potrivit unui studiu științific, radio-ul a fost responsabil pentru aproximativ 10%⁶ din violențele produse în timpul genocidului. Termeni precum „insecte” și „paraziți” erau folosiți pentru a descrie persoanele de etnie tutsi, dezumanizându-le și încurajând astfel sentimente de ură față de acestea. Uciderea lor era considerată drept un „act de patriotism” și de „salvare a democrației”.

Într-o anumită măsură, umanitatea a reușit să prevină utilizarea discursului de ură după cel de Al Doilea Război Mondial, ținând cont de lecția dură dată de Holocaust. Însă acest tip de discurs continuă să fie utilizat și astăzi, și nu doar împotriva evreilor, dar și împotriva femeilor, persoanelor cu dizabilități, imigranților, persoanelor LGBTQI+, romilor ș.a. De altfel, odată cu războiul Federației Ruse împotriva Ucrainei, ucrainenii au devenit ținta discursului de ură ca grup național, acest tip de discurs devenind parte din propaganda de război a Rusiei.

3 <https://jcm.md/ro/evreii-moldovei/>

4 <https://moldova.europalibera.org/a/26997341.html>

5 <https://newsmaker.md/ro/rapiti-de-ghetou-cum-erau-exterminati-evreii-si-romii-in-basarabia-in-timpul-celui-de-al-doilea-razboi-mondial/>

6 <https://academic.oup.com/qje/article-abstract/129/4/1947/1853091?redirectedFrom=fulltext&login=false>

Deci cum ar trebui să înțelegem noțiunea de „discurs de ură”?

În general, discursul de ură trebuie înțeles ca reprezentând orice formă de exprimare (scris, vorbit, imagini, desene, video etc.) care se bazează pe diverse forme de intoleranță și care promovează, răspândește, justifică sau incită la ură, discriminare sau violență împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane pentru că are o anumită culoare a pielii, vorbește o anumită limbă, aparține unei anumite etnii etc.

Există discurs de ură și în Republica Moldova?

Da! Din 2018 până în prezent, Asociația Promo-LEX, care monitorizează manifestarea discursului de ură, a identificat peste 2.000 de cazuri în spațiul public, în audiovizual și în spațiul online, care au afectat multe grupuri sociale, în special cele reprezentate de către femei, politicieni, persoane LGBTQI+ și persoane cu dizabilități. Unii politicieni, lideri de opinie, jurnaliști, actori religioși etc. utilizează discursul de ură atât în context politic, cât și religios, dar în special în contextul campaniilor electorale.

De ce ar trebui să ne intereseze problema discursului de ură?

În primul rând, pentru că în orice moment, în funcție de contextul politic, social, economic etc., oricine poate deveni ținta discursului de ură. Imaginați-vă că sunteți o persoană cu dizabilități, iar în contextul unei crize economice, un lider local le spune susținătorilor săi că dvs. și toți ceilalți ca dvs. sunteți „o povară pentru societate” și din cauza dvs. „nu se poate face față crizei economice”. În consecință, mulți dintre susținătorii liderului local manifestă o atitudine negativă față de dvs. și insistă să fiți marginalizați. De altfel,

diverse grupuri sociale, zilnic, sunt forțate în mod direct sau indirect să trăiască la marginea societății, sunt afectate de diverse stereotipuri („Toți romii sunt murdari!”, „Toți evreii sunt hoți!” , „Toți homosexualii sunt bolnavi psihic!” etc.), le sunt încălcate drepturile și libertățile, iar reprezentanții unor grupuri sociale pot deveni și victime ale actelor de violență.

În al doilea rând, faptul că altora li se încalcă drepturile și sunt supuși violenței nu înseamnă că ceilalți trebuie să

privească tăcuți și să rămână pasivi. Orice grup social eliminat din viața socială, politică sau economică doar pentru că este diferit de majoritate reprezintă o pierdere pentru societate per ansamblu. De ce? Pentru că o societate cu adevărat democratică se dezvoltă și progresează atunci când fiecare contribuie și fiecare are toate condițiile să o facă. Și persoanele cu dizabilități pot contribui la dezvoltarea socială și economică, așa cum o fac cei fără dizabilități. Și persoanele de alte etnii pot contribui la dezvoltarea educațională și culturală, așa cum o pot face reprezentanții grupului majoritar...

Societatea noastră nu este uniformă! Fiecare are rădăcini conectate la diverse grupuri etnice: ucraineni, ruși, tătari, bulgari, turci etc. Unii împărtășesc o anumită convingere religioasă, și nu neapărat una conectată la credința ortodoxă, iar unii nu împărtășesc o anumită convingere religioasă. Și nu este nimic rău în a fi diferit.

Nu în ultimul rând, fiecare persoană are demnitate, iar drepturile și libertățile fundamentale sunt egale pentru toți, indiferent de etnie, limbă, religie, opinie politică, sex sau orientare sexuală.

Cum sancționează legea discursul de ură?

Odată cu aderarea Republicii Moldova la Declarația universală a drepturilor omului în anul 1990, statul, prin instituțiile sale, are obligația de a respecta, a proteja și a realiza drepturile omului, inclusiv în ceea ce privește prevenirea și combaterea discursului de ură.

În 2022, Parlamentul a adoptat câteva modificări la legislația națională, iar astăzi, negarea genocidului și a infracțiunilor împotriva umanității, discursul de ură și instigarea la discriminare pot fi sancționate. Codul contravențional sancționează utilizarea discursului de ură și/sau instigarea la discriminare de către candidații la alegeri, inclusiv prin intermediul materialelor electorale, cu amenzi (art. 52, alin. (3) Cod contravențional).

De asemenea, poliția este instituția responsabilă de aplicarea sancțiunilor pentru instigare la discriminare, adică acțiunile intenționate, îndemnul public, diseminarea informației sau alte forme de informare a publicului realizate de către o persoană fizică în baza unei idei preconcepute pe considerente de etnie, religie, limbă etc. împotriva unei alte persoane sau a unui grup de persoane, conform art. 70/1 Cod contravențional.

În același timp, discursul care incită la ură în media audiovizuală, adică la TV sau la radio, este interzis prin Codul serviciilor media audiovizuale, iar difuzarea acestuia în programele audiovizuale este sancționată de către Consiliul Audiovizualului.

Dar cum rămâne cu libertatea de exprimare?

Dreptul la libertatea de exprimare este un drept fundamental, iar acest drept cuprinde nu doar libertatea de a primi informații, dar și libertatea de a căuta și de a comunica fapte și idei. Mai mult, acest drept protejează inclusiv informațiile care ofensează, șochează sau deranjează, însă garanțiile dreptului la libertatea

de exprimare nu se extind și asupra discursului de ură. Altfel spus, dacă cineva promovează, justifică, răspândește sau incită la ură, discriminare sau violență împotriva unei persoane sau a unui grup, acea persoană nu poate să pretindă că a făcut uz de dreptul său la libertatea de exprimare.

Deci ce trebuie și ce putem face pentru a preveni discursul de ură?

Să fim deschiși și să nu judecăm după aparențe. Mesajele de ură apar din lipsa de cunoștințe despre celălalt, deci este important să respectăm, să acceptăm și să apreciem diversitatea, formele de exprimare și modul de a fi ale altora. Să renunțăm la stereotipuri și să ne punem în papucii celuilalt. Este important să ne întrebăm de fiecare dată: „Cum m-aș simți în locul lui/ei sau lor?”.

Dacă un mesaj de ură este îndreptat împotriva dvs., depuneți o plângere la poliție, dar nu înainte de a salva toate datele cu privire la caz: ziua și ora la care a fost publicat/transmis mesajul de ură; unde și în ce context a fost publicat/răspândit mesajul; numele autorului; conținutul mesajului; comentariile sau reacția publicului etc. Toate aceste date trebuie să însoțească plângerea dvs. la poliție. Dacă mesajul a fost publicat în mediul online, înregistrați video toate datele de mai sus-

s-ar putea ca acel mesaj să fie șters la un moment dat de către autorul/autoarea acestuia.

Dacă un mesaj de ură este răspândit de către un candidat electoral în cadrul unei întâlniri electorale, sesizați poliția. **Sunați la 112!** Utilizarea discursului de ură și/sau a instigării la discriminare de către competitorii electorali este interzisă de lege.

Dacă un mesaj de ură este răspândit prin intermediul programelor audiovizuale, la TV sau la radio, depuneți o sesizare online sau prin poștă la Consiliul Audiovizualului.

Și nu în ultimul rând, raportați cazurile de discurs de ură din mediul online către administrația platformei și nu distribuiți mesaje de ură.

Filtrează cuvintele. Raportează ura!

Articolul a fost elaborat de Asociația Promo-LEX în cadrul Programului “Democrație, Transparență și Responsabilitate”, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

